

נאמר של נייר

צליין נוצרי במאה ה-19 מספר על מתקין מלכודת זאב

★ מדען מחשבים אנארכיסטי מחפש עולם חדש ★ בת בגראד

מוכנה להישבע שנולדה בגילגול קודם בלונדון ★ סיני פתר סותר למוסנון

מסעות

רבי בריח לקבר רחל

בעקבות השושן הצחור - מאת שלמה שבא; זמורה ביתן; 110 עמודים - אלבום מסעות בדויים בארץ-ישראל של המאה ה-19.

שלמה שבא עוסק זה שנים בעיסוק מיוחד - מאין לו רמיון ריהצורך וכוח יצירה עצמית. הוא נזקק לחומר היסטורי, שאותו הוא משכתב ככל יכולתו, בתוספת אי-אלה כתימייצבע משלו. כך עשה כשכתב את הצייד, על יחזקאל חנקין, וכן ברומן שבט הנועזים - על אנשי השומר - שאפשר למצוא בו מידע רב על אנשי התקופה. כסיגנון וברמת-איפיון כאלה המצויים בספרים לנוער.

בסיגנון דומה - שוטף, רוויירי, אך רק עם מעט השראה ויצירתיות, הוא חוזר עכשיו באלבום מסעות המחיה מסע בדוי של נוצרי (שאהר מאבותיו יהודי) בארץ-ישראל במחצית השנייה של המאה ה-19. כדי לעשות את הסיגנון והאווירה אותנטיים משתמש שלמה שבא בסיגנון כביכול-ארכאי, כאילו כתב את ספרה-מסעות הזה יהודי - כעברית - במאה ה-19.

הספר מתאר את המציאות הגיאוגרפית והחברתית בארץ-ישראל באותה תקופה, ובכלל זה, כמובן, את המציאות היהודית ביישוב הישן ביפו, ירושלים, חברון וכו'. נקודת-הראות איננה בעצם נקודת ראות של תייר צרפתי הממאה הקודמת, אלא זו של ישראלי, חניך הציונות החילונית המודרנית. לכן מודגשות בסיפור קנאותם ובטלנותם של יהודי ירושלים (בפרק "עקשנותם של יהודים וחובמתי רב"), אם כי יש רצון לאזן את התמונה על-ידי גילויי חוכמתו של הרב שמואל סלאנט, הפותר חידות פשע, כאילו הוא ראש הבלשים של פריז, ותיאור תושבילי של אליהו זלמן חרש-הברזל, המתקין מלכודת לזאב ומפתח רבי-בריח לקבר רחל.

גם הרצון לצרף סיפורי-פולקלור רבים ולגרדוש פרטיירי על התקופה, מאלוץ לאיפעם (למשל, טור שמות הפריחים האינדיסופי, הנפלט מפי הנויר, בפרק "הפריחים של הנויר הזקן"). עם זאת, הקריאה בספר, המלווה בתחריטים רבים ומעוצב היטב, עשויה בהחלט ליהנות.

שירים

ישועה לנשמות מזדווגות

יורח נוטף שיגעון - מאת אמירה הס; 50 עמודים - שירה פרועה וא-רוטית של יוצאת-עיראק, המחפשת שילוב בין מיוח ומאבק.

מישהו תיאר את אמירה הס כאומללה ומי תוסכלת. המבקר אותה ברחוב הקוטג'ים שבשיר פולי בתי-הכרם בירושלים לא יתרשם שהאשה העדינה והנאה, ששנות הארבעים שלה וההיגיו העיראקי המודגש, רק נותנים בה מיסטריוז שקט של רוחניות, היא אומללה. היא עצמה ממהרת להרגיש, שלא חייה האישיים הם שזועקים לתתיקון, אלא משהו כללי ועמוק יותר: "ואני/ מה בחמולות נודדת מאחות לאחות/ מאח לאח מבקשת אהבה בעבור חוט/ הרגע נותק, מאח לאח בעבור שאין ללכת".

שירתה של אמירה הס פראית מאוד, פתוחה. אין בה כל נטיה לקומפאקטיות, והיא אינה מאפשרת לך רגיעה, כוון שמביאים הפיתרון, הסיר כום, העגילות של השירים הקצרים, שהמוסיקה שלהם מנווטת בכיוון צפוי. יש אצלם המעפפה ברורה של יונה וולך, אך יש בה בהחלט גם מעבר לזה. בלשון כווייה ובעיניים משתאות שזה עתה ספגו עולמות מקוטבים ומנוגדים, היא טסה בתוך ים של מילים ומושגים, מראשונותם לגביה ואר

לי, לפעמים, אף אי-מוכנותם) מקנה להם עוצמה, שאצל אחרים כבר אכרה זמון: "או הומנתי לרבקה/ אמנו, / אשתו של רבי מנחם מנדל/ ממדרו השיכול/ אשר אל דור המכונות/ והמי חשב - ... וזו דמותה: מכורה ערייתה/ לרבי מנחם מנדל/ גיבן וממושקף/ אדם נואש/ איך הוריע מבושיה... הושע נא/ את הנשמות המד דווגות/ בשנתן, ללא ידיעתן/ את הטהורים שלא ידעו/ כינה ומלאכת מחשבת/ את אלה שברמן/ כרמוזים נייד/ לקלוט השתקפות... לא חלמתי בהקיצ/ סכס לא ישוער". אמירה הס (הנשואה לאשכנזי - איך הייתי

לסיפורנית: "אמירה הס קוראת לאמירה בר חיים... אנחנו שתיים גופות, איך ישבו." ומכאן רק פסיעה לאמונה, ששוכנות בה נשמות קדומות ("אני בת בגראד ומוכנה להישבע/ ילדת לונדון אני").

סיפור

נבות ישראלית

מחול הרוח - מאת חיים אסא; 95

אמירה הס

בלשון כווייה ובעיניים משתאות

יכולה לחיות עם מיוח? ואמירה כרחיים, ילדת המעברה, שוכנות בתוך המשוררת שכנות

ריקנות של מיקצועו. ומתקשר עם חבורת אנארכיסטים באירופה.

בתמונה הראשונה של הספר (איטרנה) מתוארת באופן אמין, אולי אמין מכדי להיות יצירת אמנות, מחלת-הנפש של מספר הסיפור, כמובן העממי של המושג) מתבטאת באובדן הקשר בין נפשו לבין איברי-גופו, ובאובדן העניין שלו בעבודתו, במכריו - ככל מה שיש בו גרעין של חוששים וחיוניות. העולם העוין אותו הוא כולו מלאכותי וחסר-נפש. אפילו החפצים סביבו אין בהם אמת - השטיח כמישרו סינתטי ואינו מעניק רוח ושיכחה.

המספר, העובר בחברת-מחשכים, שייך מעצם עיסוקו למצליחנים - לאנשי-העתיד, כפי שמגיד ירידה ואת הודין (המנסה לפתות אותו להתעלסות בפומבי). הוא "מכובד צייק ורוד, שישבנו הלכן בטח מכוסה בטונות של מיסמכים או טטרות-כסף ואישורים על חוכמתו הפורמאלית". עם זאת, הודין עצמה, הנשלחת לבית-חולים לחולי-דוד, מבחינה בניצוצות שהיו לו בהתחלה. אותם ניצוצות הם שמרליקים בו את המאהה נגד "הטכנולוגיה המחניקה את הרוח, השכיבה אותה על קרשים ואחר-כך צעקה לה: מה שלא רואים, לא קיימים... בעוד כמה שנים הם יפתחו קתריס אלקטרוני ואולי אורגאומה של מים כברים...".

התמונה השניה - פרדהילד - סוככת סכיב הפגישה עם צעירה צ'כית בשם זה, כואלצבורג האוסטרית, עירו של מוצארט. יש בחלק הזה שכירה, שגרמה שאינה לטובת הספר, של הצגת הרמות המרכזית כחולה, שמחלתו מתבטאת בדרישה לאמת מוחלטת. כאן, בחלק השני, מתבטא אובדן-הדרך שלו יותר במבוכה בעלת אופי אינטלקטואלי, ולא כלי-כך בסתימת כושר-התיפקוד האנושי. בניגוד לרצונו, מייצג המספר איזו יציבות ערכית - בתוך עולמם של האנארכיסטים בכפר האוסטרי, הנותנים הסות לו ולפרדהילד (אחרי שזו רצחה, מתוך שינאת שיל-טון ומנגנון, שני גנראלים אמריקאים).

ופרק לצלילים הסריי-משמעות. לצד השחקנים, המגלמים את חברי הקיבוץ הלוהמים (אכל כעצם מתים, משום שהם שליחים, עכרים למליצות), מוצבים שחקנים בפרוות של פסלים. אך אין אלה אנדרטות ניצחון, אלא גרוטסקות, המזכירות את המוות והאיבון המחשבת שנסאו איתם - כבשורה לעתיד - אנשי התקופה. סיני פתר הצליח לפסוח על הרבה מחולשותיו המקוריות של המחזה.

בערבות הנגב בתיאטרון נווה-הצדק, גרוטסקות, לא אנדרטות-נצחון

במישקע של החולשות - וגם בגיגום וחוסר-הטבעיות של חלק מהשחקנים (בייחוד פטר גדיש בתפקיד אברהם, ופביאנה מיוחס בתפקיד גליה והעיתונאית) - הוא השתמש כמנוף להרים הצגה המכה אותה בשאלות חשובות אמיתיות.

* פביאנה מיוחס ופטר גדיש

חריקת קרשים

תעלת הימים המזוהמת

היה היה מעם בערבות הנגב - עבודה קבוצתית של תיאטרון נווה-הצדק, על-פי בערבות הנגב של יגאל מוסנון; בימאי: סיני פתר - סטירת-לחי סאטירית לדור תש"ח.

פרס לאומי-לב מגיע לסיני פתר. נקודת המוצא שלו היתה - אולי במכוון - המחזה הגרוע ביותר שניתן להעלות על הדעת, אפילו בתקופה שבה לא נכתב עדיין שום מחזה ישראלי ראוי להצגה. המחזה של יגאל מוסנון זועק כל ליקוי אפשרי: העמדה סטריאוטיפית, מעצבת ומעייפת של גיגוריס-כריעה, המולבשים על שניים מחברי קיבוץ נצור בתקופת מילחמת-העצמאות (ביקעת-יזאב כמחזה, נגבה במציאות ששימשה כסיס למחזה).

המתנגשים הם אברהם, מזכיר הקיבוץ, הגורס הישירות ככל מחיר ביישוב מתקף - ביטחוניסט, המוכן להקריב אנשים בצורות למען שמירה על נקודת התיישבות, מולו, איתמר, הדורש נסיגה כדי לשמור על החיים.

סיני פתר הצעיר עורך, בכמה מישורים, עימות עם העבר. הוא מגיח להיסטוריה של 1948 להדהד בצניור של השנים שחלפו וכוריק ער כמה הצינור הזה חלול, או באיזה אופן מפחיד הגשימו השנים שחלפו את מליצות 1948. בסוף המחזה מספיד אברהם, מזכיר הקיבוץ, את בנו, שעליו גור דרמות, כששלה אותו כטנדר להעביר פצועים מהקיבוץ. מפיו נפלטות פראוות כסיגנון הימים ההם: "גורו לכם, פיראי הגילוס!" והוא ממלמל משהו על התנחלות. אברהם הירואי של הימים ההם הוא מגוחך, אבל גם מפחיד. את המלל שלו לקחו ברצינות אנשים, שהוא לא רצה בהם כירשיו. בשביל מנחם בנן היה המלל הזה הצרקה לכל שפיכות דמים. מעשה עוולה וטיפוח סטריאוטיפ גיזעני.

העבודה הקבוצתית היה היה פעם בערבות הנגב מעמתת את המוסיקה והריקודים העכשוויים (ברייקדאנס) עם פיזמוג' 48 והתקופה שלפניה (וגבניה עגבניה, הן אפשר, ליל יא באדר), מפרקת אותם חוזר